

ÇIBLAK, Nilgün (2002), “İçel’de Yağmur Yağdırma Törenleri”, *Folklor / Edebiyat*, C.VIII, S. XXXI, ss.93-103.

İÇEL’DE YAĞMUR YAĞDIRMA TÖRENLERİ

Yağmur yağdırma törenleri, havaların kurak gittiği dönemlerde geciken yağmuru yağdırmak ve böylelikle toprağı canlandırarak bereketi arttırmak amacıyla düzenlenen dinsel ve büyüsel uygulamaları içine alır.

Tarımcılıkla uğraşan toplumlarda, iklim şartlarının ve yağış seviyesinin, alınacak mahsulün verimini etkilemesi nedeniyle önemli bir yeri bulunmaktadır. Yağmurun yeterli oranda yağması bolluğu; az yağışı ise az üretimi dolayısıyla kıtlığı beraberinde getirir. Bu nedenle insanlar, tabiat olaylarını kontrol altında tuttuklarına inanılan doğaüstü güç ya da güçlerle her zaman iyi geçinmek istemiş ve onlardan yağmur yağdırmalarını istemek amacıyla belirli dönemlerde birtakım törenler düzenlemiştir.

Toplumun inanç yapısına göre doğaüstü güçlere doğrudan ya da doğaüstü güçlere yakın olduğuna inanılan güçler aracılığıyla dolaylı bir şekilde ilişki kurarak onlardan yağmur yağdırmalarını isteme esasına dayanan bu törenler, genellikle büyüün taklit ve benzetme kurallarına bağlı olarak işlerlik kazanmıştır (Erginer, 1997: 211). Bir başka deyişle yağmur yağdırma törenleri, insanoğlunun kendi gücüyle üstesinden gelemeyeceği durumlarda büyü yapmasıdır. Bu büyüde, taklit, kılık değiştirme, kurban ve toplu yeme vb. özellikler bulunmaktadır (Karadağ, 1978: 83).

Yağmur yağdırma törenleri, geçmişten günümüze uygulanan bir gelenektir. Dünyanın neresinde olursa olsun yağmura ihtiyaç duyan toplumlar, gerekli olan yağışı sağlayarak kuraklığı önlemek amacıyla çeşitli yollara başvurmuşlar, kendi inançları ve âdetleri doğrultusunda dualar etmiş, törenler düzenlemiştir.

İlkel dönem insanların yağmur yağdırmak için çeşitli törenler düzenledikleri ve bu törenlerde büyüye başvurdukları kaynaklardan edinilen bilgiler arasındadır (Frazer, 1991: 13-24, 54 vd.). Aynı şekilde eski Yunan, Roma, eski ön Asya topluluklarında, Hindistan, Japonya ile Çin’de yağış için yapılan dinî törenlerde Tanrı’ya ya da tanrılara, çoğu kez hava değişmelerini kontrol eden ya da bereketi sağlayan tanrılara dua edildiği bilinmektedir (Boratav, 1993: 1222).

Kaynaklarda eski Türk topluluklarının doğa olaylarını, istekleri doğrultusunda değiştirmek amacıyla kullandıkları ve “yada, yat, cada, sata, cay vb.” adlar verdikleri

sihirli bir taşa sahip olduklarından bahsedilmektedir. Yağmur taşı olduğu belirtilen bu taş, yağmur, kar, dolu yağdırma, fırtına çıkarma ya da bunları durdurma gibi önemli tabiat olaylarının gerçekleştirilmesinde kullanılmıştır (Ünver, 1952: 77-84; İnan, 1986:160-165; İnan, 1987: 472-474).

Anadolu'da da İslâmiyetin etkisi altında yapılan yağmur dualarının yanında ritüel kökenli çeşitli yağmur yağdırma törenlerinin düzenlendiği görülmektedir.

Ülkemizde yağmur yağdırmak amacıyla yapılan uygulamalara halk, “yağmur duası” adını vermektedir. Çocuklar ise bunlar için “bodi, bodi bostan, dodu, gode, gode gode, göde göde, gelin, gelin gok, çomça gelin, çömçe gelin, kepçe gelin, çullu kadın, kepçe kadın, çalı gezme, çullu, kepçecik” adlarını kullanmıştır (Acıpayamlı, 1976:1).

Yağmur duasının hangi durumlarda ve nasıl yapılması gerektiği konusu hadislerde açıkça belirtilmiştir. Buna göre sabahleyin yerleşim alanlarının dışında iki rekâtlık namaz kılınır. Bu namaza katılanlar, sade kıyafetler giyer. Namazdan sonra iki hutbe okunur, cübbeler ters çevrilir ve yağmur duası edilir. “İstiska” adı verilen söz konusu yağmur duasının diğer aşamalarında okunmuş taşlar suya atılır; büyük küçük herkesin katıldığı kalabalık bir toplulukla yerleşim biriminin dışında yüksek bir yerde ya da bir ziyarette dua edilir. Dua sırasında elbiseler ters giyilir; eller, parmaklar yere doğru çevrili olarak tutulur. Daha sonra topluca yemek yenilir ve fakirlere hayır aşı dağıtılır. Bu törene hayvanların ve bebeklerin de katıldığı; burada kuzuların analarından ayrılarak melettirildiği, bebeklerin de ağlatıldığı görülmektedir (Boratav, 1993:1221-1222).

Çocukların yağmur yağdırma törenlerinde ise, köyün ya da mahallenin bütün çocukları bir araya gelir ve yağmur tanrısının simgesi olarak nitelendirilebilen bir bebek ile -bu bazen çocuklardan biri de olabilir- evleri gezerler. “Yağmur gezmesi” adı verilen bu dolaşma sırasında her evin önünde bir türkü söyleyerek ev sahibinden yiyecek isterler. Ev sahibi yiyeceği verirken, yağmur yağdırma dileği olduğu için gezdirilen bebeğe ya da çocuğa su döker (Başgöz, 1986:13; Artun, 1992:10). Çocuklar daha sonra topladıkları yiyecekleri bir büyüğe pişirtirip hep birlikte yerler.

Yağmur yağdırma törenleri, dinî inanışların farklı olmasından dolayı diğer kültürlerde de çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Ancak bazen aynı dine mensup topluluklar arasında bile bu törenlerin farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Nitekim ülkemizde özde aynı olmakla birlikte bölgeler arasında hatta aynı şehir sınırları içerisinde yağmur yağdırma törenlerinin değişik şekillerde uygulandığı görülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye yağmur yağdırma törenlerinin bir kolunu oluşturan İçel yağmur yağdırma törenleri üzerinde durulacaktır. İnceleme alanı içerisindeki çeşitli

köylerden katılmalı gözlem ve görüşme metotlarıyla derlenen malzeme, öncelikle törenin yapısına, katılımcısına, törene verilen ada göre sınıflandırılacak; ardından törenin içeriği hakkında bilgi verilerek törendeki uygulamaların işlevlerine ve kökenlerine inilmeye çalışılacaktır.

İçel yağmur yağdırma törenleri daha evvel bu konuda yapılmış olan çalışmalardan yola çıkılarak (Artun, 2000:41) iki grupta ele alınıp incelenmiştir:

I. Bütün bir köy halkı veya büyük bir grup tarafından yapılan yağmur yağdırma törenleri.

II. Çocuklar tarafından yapılan yağmur yağdırma törenleri.

Araştırma alanından derlenmiş olan malzemenin kaynak kişileri, metin içerisinde “K” kısaltması ile verilmiş olup söz konusu bu kişilerle ilgili bilgiler çalışmanın sonuna eklenmiştir.

I. Bütün bir köy halkı veya büyük bir grup tarafından yapılan yağmur yağdırma törenleri

Bu törenler yerleşim birimlerine göre şu şekillerde uygulanmaktadır:

İçel’in Anamur ilçesinin Malaklar köyünde, Erdemli ilçesine bağlı Tömük kasabasında ve merkez ilçe Mersin’in Çapar köyünde havaların kurak gittiği dönemlerde köyün ileri gelenleri bir araya gelir ve yağmur duasına çıkılmasına karar verir. Bunun için bir cuma günü, cuma namazından sonra cemaat iki rekât namaz kılar, ardından hoca yağmur duası okur (K.1, K.2).

Anamur’un Malaklar köyü, Bozyazı ilçesinin Lenger köyü ile Gülnar ilçesinin Çukurasma köyünde, camide yapılan bu yağmur duasından sonra büyük küçük herkes toplanır ve hocanın önderliğinde yüksek ve çevresi açık bir tepeye gidilir. Bazı yerleşim birimlerinde gidilen bu yer, çeşme başı, su kenarı ya da bir ziyaret yeri de olabilir. Burada namaz kılınır, dua edilir. Dua sırasında ceketler ters giyilir, şapkalar ters takılır ve eller, parmaklar yere doğru çevrili şekilde tutulur ve hocanın duasının arasında yüksek sesle “amin” denilir. Diğer taraftan daha önceden herkesin ortak katılımıyla alınmış olan koyun ya da davar kesilir, etiyle kavurma, yine ortaklaşa getirilen bulgur ile de pilav pişirilir ve topluca yenilir (K.3, K.4, K.5, K.6).

Mersin’e bağlı Çapar köyü ile Arslanköy’de yaşayan kaynak kişilerin verdiği bilgiye göre hoca, bir at kafatasına dualar yazar ve bu kafatasını yağmurun yağması için bir dereye bırakır ya da suya ıslar. Ancak yağmur başlar başlamaz bu kafatasının sudan alınması gerekir, aksi halde yağmurun dinmeyeceğine inanılır (K.2, K.11).

Mersin'in Kuzucubelen köyünde, Mut ilçesine bağlı Göksu beldesinin Köprübaşı mahallesinde ve yine Mut'un Kumaçukuru köyündeki yağmur yağdırma törenlerinde ise, herkesin katılımıyla kurban olarak koyun ya da keçi alınır ve topluca yakın çevredeki bir ziyarete gidilir. Bazen kutsal kabul edilen bir şahsın mezarına gidildiği de olur. Kurban, ziyaretin ya da mezarın çevresinde üç kez dolandırıldıktan sonra tecrübeli bir kişi tarafından kesilir ve pişirilir. Topluca yemek yenilir, yemeğin ardından dua edilir (K.7, K.8, K.9, K.10).

Mersin'in Arslanköy adlı yerleşim biriminde yaşayan kaynak kişilerden edinilen bilgiye göre, yağmur duasına toplulukla beraber hayvanlar (küçükbaş hayvanlar) da götürülür ve herkesin hayvanı birbirinin arasına karıştırılır. Bu şekilde analarını bulamayan kuzular ya da oğlaklar sürekli meleşir. Bu olayın sonucunda hemen yağmur başlar (K.11). Silifke'nin Yenibahçe köyünde ise yağmur duası edildikten sonra hayvanların yavruları analarının yanına salınır, ancak yavruların emmelerine izin verilmez. Analarını emmek için sürekli meleyen hayvanlar böylelikle Allah'a yalvartılmış olur (K.12).

Yağmur yağdırma törenleri içerisinde yer alan bir başka uygulama ise Mersin'in Çapar köyündeki kaynak kişinin verdiği bilgiye göre, iki eşli bir adamın eşlerinden birisinin ayakkabısının (ya da terliğinin) çalınmasıyla gerçekleştirilmektedir. Buna göre çalınan ayakkabı suya ıslanır. Giyeceğini bulamayan kadının bu duruma kızması, söylenmesi beklenir. Bunun olmaması halinde yağmurun yağmayacağına inanılır. Yağmur başladığında da ıslanan ayakkabının sudan çıkartılması gerekir, aksi halde yağmurun dinmeyeceğine dair yaygın bir inanış vardır (K.2).

İçel'de bütün bir köy halkı veya büyük bir grup tarafından yapılan yağmur yağdırma törenlerinde İslâmî esaslara bağlı uygulamalar ile ritüel kökenli birtakım büyüsel uygulamaların bir arada bulunduğu görülmektedir.

Yağmur duası için cuma günü camide ya da açık bir alanda toplanılarak bir hoca önderliğinde namaz kılınması, ardından dua edilmesi; koyun, keçi vb. bir hayvanın törende kurban edilmesi dinin sınırları içerisinde gerçekleştirilen uygulamalardır. Öte yandan bir at kafatasına din büyüğü tarafından dua yazılması, daha sonra bunun suya ıslanması geleneğini sadece dinî bakımdan açıklamaya çalışmak mümkün görünmemektedir. Burada duanın yer alması uygulamayı dinî bir yapıya büründürmektedir, ancak dua ile at kafatası arasında nasıl bir ilişki kurulduğunu anlamak oldukça güçtür. Dolayısıyla söz konusu pratiğin İslâmî renge bürünmüş bir büyü kalıntısı olduğunu söyleyebiliriz.

Yağmur yağdırma törenlerinde at kafatasının da yer almasıyla ilgili olarak Orhan Acıpayamlı, atın Türk topluluklarında yağmurla ilgisi bulunan kutsal bir varlık sayılıp

sayılamayacağına ya da Türklerin daha önceleri bu törenlerde at kurban edip etmediklerine dikkati çekmiş, ancak bu konuda herhangi bir bilginin bulunmadığını da eklemiştir. Acıpayamlı bir de –dünyanın çeşitli yerlerinde yağmur yağmasını sağlamak amacıyla iskeletlerin suyla temas ettirilmesinden yola çıkarak- at kafatasının ıslatılmasıyla atın geri kalan iskeletinin de sihrî temas kuralına göre ıslandığı görüşünü öne sürmektedir. Bu şekilde at’la ilgili bütün iskeletler de ıslanmış ve bununla beraber at iskeletlerinin içinde bulunduğu toprak da suya kavuşmuş olacaktır (Acıpayamlı, 1965:238-239). Ancak tekrar belirtmek gerekir ki bütün bu görüşlerle ilgili olarak elde kesin bilgi bulunmamaktadır.

İçel’deki yağmur yağdırma törenleriyle ilgili üzerinde durulması gereken bir başka husus ise törenlerin düzenleniş yeridir. Bu uygulamalar çeşitli yerleşim birimlerine göre çeşme başında, su kenarında, yüksek bir tepede ya da bir ziyarette yerine gerilmektedir.

Yerleşim merkezindeki hemen hemen herkesin bir araya gelerek tören için bir su kenarını seçmesinin sebebi burada yağış yani su istenmesiyle ilgili görünmektedir. Ancak bu durum, büyük ihtimalle İslâmiyet öncesi Türklerde yaygın bir şekilde görülen yer-su kültürüyle açıklanabilir.

Yer-su kültürü, Köktürk kitabelerinden edinilen bilgiye göre, 8. yüzyılda Türk İmparatorluğu’nda devletin resmî kültürlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Buna göre çeşitli Türk boylarında su kutsal kabul edilmiş ve yer yer çevresinde dolaşarak törenler düzenlenmiştir. Aynı şekilde araştırmacılar, şamanist Altay ve Yenisey Türklerinin yer-su kültürünü ve âyinlerinde yer-su’ya hitaben söyledikleri ilahileri tespit etmiştir. Türkler İslâmiyeti kabul ettikten sonra da su kültürünün izlerini korumuşlardır (İnan, 1987:491-492). İnceleme alanındaki yağmur yağdırma törenlerinin bazı yerlerde su kenarlarında düzenlenmesi de bu izlerin günümüzde aldığı şekil olmalıdır.

Törenler için yüksek tepelere gidilmesi de halk arasında “eren, ermiş, evliya” adları verilen ulu şahısların belirli zamanlarda buralarda bir araya geldiklerine inanılmasıyla ilgilidir. Allah’a yakın olduklarına ve kendilerinde birtakım üstün vasıfların bulunduğuna inanılan bu şahısların mezarları, yatır ve türbeleri de kutsal sayılmış, bu yüzden herhangi dileği olanlar söz konusu yerleri ziyaret etmiş buralarda kurbanlar kesmiştir.

Genel olarak veli kültürü adı verilen bu inanış kaynağını Türklerin en eski ve köklü inanç sistemlerinden birisi olan atalar kültüründen almıştır. Atanın bizzat kendisine tapınma şeklinde değil de onun öldükten sonra ailesine yardım edeceği inancından doğan, korku ile karışık bir anlayış olan atalar kültürü, İslâmiyetin kabul edilmesiyle beraber yeni bir kimliğe bürünerek veli kültürünü meydana getirmiştir (bkz. Ocak, 1992:10-18). Bu kültürün etkisini

İçel’de de görmek mümkündür. Nitekim yağmur yağdırma törenleri için bazı yerleşim birimlerinde yüksek bir tepeye ya da ziyaret yerine gidilmesi, buralarda dua edilmesinin temelinde de söz konusu yerlerde bir araya geldiklerine ya da yattıklarına inanılan bu ulu şahıslar aracılığıyla Tanrı’dan yağmur isteme düşüncesi bulunmaktadır. Böylelikle ata ruhları da hatırlanmış ve memnun edilmiş olacaktır.

İçel’deki yağmur yağdırma törenlerinde, dikkati çeken bir başka husus dua sırasında kıyafetlerin ters giyilmesi ile ellerin almış olduğu şekildir. Ceketlerin ters giyilmesi, şapkaların ters takılması, kurak giden havaların yağışlı hale gelmesi daha doğrusu kuraklığın tersine dönmesi için yapılan büyüsel uygulamalardır. Yine dua sırasında ellerin avuç içleri ve parmakların yere doğru tutulması ise yağmur yağışını taklit için yapılmaktadır. Bu şekilde meydana gelmesi istenen olay taklit yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Törenlerde hayvanlar da yer almaktadır; onların da Allah’a yalvarmalarını sağlamak amacıyla kuzular ve oğlaklar analarından ayrı bırakılarak melettirilmektedir. Bu yolla Tanrı’nın merhameti çekilmek istenmektedir. Halk arasındaki yaygın inanişe göre Allah, öksüzlerin duasını kabul eder; yavruların analarından ayrılmasını istemez ve onların dilek duasını yerine getirir. Bu inanış dolayısıyla yağmur yağdırma törenlerine yavrulu hayvanlar da dahil edilmiştir.

İnceleme alanındaki yağmur yağdırma törenleri içerisinde yer alan bir başka uygulama ise iki eşli bir adamın eşlerinden birisinin ayakkabısının çalınıp suya ıslanması şeklinde yerine getirilmektedir. Bu uygulamada özellikle iki eşli ailelerin seçilmesi ve suya ıslanan nesnenin ayakkabı olması, bunun yanı sıra ayakkabısı çalınan kadının bu duruma kızmasının beklenmesi dinsel bakımdan açıklanamamaktadır. Bunlar yağmur yağdırma törenlerindeki büyüsel pratiklere örnek olması bakımından önem taşımaktadır.

Anadolu’nun çeşitli yerlerinde de rastlanılan bu uygulamayla ilgili olarak O. Acıpayamlı, ıslatılan ayakkabıyla aslında ayakkabı sahibinin ıslatılmak istendiğini, bu şekilde bir bütünü oluşturan parçalardan biri üzerinde yapılan etkinin diğer parça üzerinde de aynen meydana geldiğini belirtmektedir (Acıpayamlı, 1965:231). Bu yönüyle inceleme alanındaki uygulamada esas ıslatılmak istenen kadının kendisidir. Seçilen kadının, kendisi dışında, kocasının bir başka eşe daha sahip olması kuralı ise; büyük ihtimalle, söz konusu ailenin diğer ailelere göre daha çok sayıda çocuğunun olabileceğiyle ilgilidir. Dolayısıyla yağmur yağdırma törenlerindeki bu pratik için bereketli bir aile seçilmiş olup suya da bereketi temsil ettiğine inanılan kadın, ayakkabısının ıslatılması yoluyla, bırakılmış olmaktadır. İçel’deki kaynak kişiler, daha önceleri herkesin bir çift ayakkabısının olması

sebebiyle bu giyeceğin değerli olduğunu ve yağmur yağdırmak için özellikle ayakkabının ıslatıldığını söylemektedir. Bu da ayakkabısı çalınan kadının bu duruma daha fazla kızmasına, dolayısıyla bağırip çağırmasına neden olacaktır. Böylelikle inanişaya göre, yağmurun yağması için gerekli şartlar sağlanmış kabul edilecektir.

İçel’de bütün bir köy halkı veya büyük bir grup tarafından yapılan törenlerin son aşamasında toplu yemek yenildiği görülmektedir. Bu törenlerde yer alan kurban bir istek kurbanıdır; yağmur vermesi için Tanrı’ya sunulmaktadır. Yağmur duasının ardından yenilen kurban yemeğiyle toplu iş görülüp toplu hareket edilerek birlik ve beraberlik duyguları da pekiştirilmektedir.

II. Çocuklar tarafından yapılan yağmur yağdırma törenleri

İçel’de çocukların kendi aralarında düzenlediği törenler birkaç şekilde yapılmaktadır:

Merkez ilçe Mersin’in Kuzucubelen köyünde, Mut ilçesine bağlı Göksu beldesinin Köprübaşı mahallesinde, yine aynı ilçeye bağlı Kumaçukuru köyünde çocuklar, ağaçtan yapılmış büyükçe bir kepçeyi ya da yayık tokmağını alır, üzerine ağaçtan bir kol yaparak bunu insan gibi giydirip kuşatırlar. Akşam güneş battıktan sonra “dodu” adı verilen bu kukla ile bütün köyü dolaşp her evden yağ, un, şeker, küncü (susam) gibi yiyecek toplarlar. Bu dolaşma sırasında her evin kapısına geldiklerinde hep bir ağızdan;

“Dodu dodu neden oldu
Bir kaşıcak sudan oldu
Verin dodunun hakkını
Gitsin bakını bakını”

türküsünü söylerler. Ev sahibi, evinde neyi varsa onu verir. Çocuklar da bunun üzerine “Allah bereket versin. Allah çok versin.” diye bağırarak dua eder. Bu şekilde bütün evleri dolaştıktan sonra topladıkları malzemeyi, kömbe (iki sac arasında pişirilen susamlı çörek) pişirmesi için yaşlı bir kadının evine götürürler. Gece geç vakitlerde pişen kömbeden yedikten sonra da evlerine dağılırlar (K.7, K.10, K.13).

İçel’in Mut ilçesine bağlı Çömelek köyünde ise söz konusu kukla, yayık tokmağının üzerine kırmızı bir bez örtölüp gelin başı gibi süslenmesiyle yapılır. “Yağmur gelini” adı verilen bu kuklanın bütün köyü dolaştırılması sırasında;

“Yağmur gelin yağ ister
Kaşşık kaşşık bal ister
Göbeklice harman ister

Ayacığım çamur ister
Ver Allahım ver
Sulu sulu yağmur”

türküsü söylenir. Her evin önüne gelindiğinde ev sahibi, yağmur gelininin üzerine bir tas su döker, sonra çocuklara yiyecek ya da para verir. Toplanan yiyecekler, çocuklar tarafından yenir, paralar da paylaşılır (K.22).

Mersin’in Buluklu, Çağlarca ve Çapar köyleri ile Mut ilçesine bağlı Çukurbağ köyünde, Silifke ilçesinin Yenibahçe köyünde bu kuklanın yerini çocuklardan birisi alır. Söz konusu yerleşim birimlerinde çocuklar, bir araya gelir ve içlerinden kendi isteğiyle ortaya çıkan birisine eski ve bol bir kıyafet giydirirler. Daha sonra bu çocuğu ev ev gezdirirler. Her evin önüne vardıklarında hep birlikte;

“Dodu dodu neden oldu
Bir kaşıcak sudan oldu
Verin dodunun hakkını
Gitsin bakını bakını
Göğden rahmet
Yerden bereket
Diyelim bir Allah Allah ...”

sözlerini söylerler. Bazı yerlerde bunun yanı sıra;

“Ekin ektim evlek evlek
Yedi bitti hacı leylek
Kalanları kamış gibi
Bitmeyen gümüş gibi ,
Verin dodunun hakkını
Gitsin bakını bakını”

şeklinde bir türkü söyledikleri de olur. Çocuklar bu şekilde bütün evleri dolaşırlar. Ev sahibi, evinde yağ, bulgur, salça vb. neyi varsa çocuklara verir ve ardından eski kıyafetler giydirilmiş olan çocuğun başına bir helke (su, süt vb. şeyleri koymaya yarayan, genellikle bakırdan yapılan bir çeşit kova) su döker. Çocukların bu şekilde ev ev dolaşmaları üç gece sürer. Her gece bir başka gönüllü çocuk, bu eski kıyafetleri giyer ve arkadaşları tarafından bütün köyü gezdirilir. Üçüncü gece toplanılan yiyeceklerle bulgur pilavı pişirilir ve bütün çocuklara yedirilir. Bazen köylüler de bu yemekten yer. Yağmur yağması için çocukların düzenlediği bu törene “dodu dodu, dodu çağırma” adları verilir (K.12, K.14, K.15, K.16).

İnceleme alanının Erdemli ilçesine bağlı Tömük kasabasında ise bu törene “bodi bodi” adı verilmekte ve çocuklardan birisine değil de yetişkin bir kişiye bu eski kıyafetler giydirilmektedir. Başına bir el leğeni geçirilen ayrıca başının üstünde birkaç harnıp (keçiboynuzu) dalı tutulan bu kişi, köyün bütün çocuklarıyla beraber ev ev gezdirilir. Dolaşma sırasında yine;

“Bodi bodi nerden oldu
 Bir kaşıcak sudan oldu
 Verin bodinin hakkını
 Gitsin bakını bakını
 Çor çor çomçacı
 Çomçacıya ne gerek
 Bir kaşık ayran gerek
 (...)
 Göğden rahmet
 Yerden bereket
 Diyelim bir Allah Allah ...”

şeklinde bir türkü söylenir. Törenin bundan sonraki aşamaları diğerleriyle aynıdır (K.1).

Silifke'nin Yenibahçe köyünde, yerleşim birimlerine göre “dodu dodu, dodu çağırarak, bodi bodi” adları verilen bu törenin üçüncü gecesinde iki delikanlı, iki evden gizlice birer sacayağı çalar ve bunu daha evvel toplamış oldukları kırk taşla beraber bir kuyuya atarlar. Bunları kuyuya atarken de;

“Yağ yağ yağmur
 Teknede hamur
 Ver Allahım ver
 Sicim gibi yağmur”

sözlerini söylerler (K.17).

İnceleme alanında çocukların düzenlediği bir başka yağmur yağdırma töreni ise, “tumbuduk” ya da “püsücük” adı verilen törendir. Mersin'in Kızılkaya köyünde, Mut'un Meydan mahallesinde ve Tarsus ilçesinin Kaburgediği köyünde yapılan bu törende çocuklar, içlerinden birisinin yüzünü kedi gibi boyayıp arkasına da kuyruk takarak onu kedi kılığına sokarlar ve akşam bununla köyü dolaşmaya çıkarlar. Kedi kılığına giren çocuk, kapı açılır açılmaz ev sahibinin üzerine atılır; hareketlerini ve konuşmasını kediye benzeterek ev sahibinden yağ, un, şeker ya da küncü (susam) ister. Ev sahibi istenilene verdikten sonra çocuklar hep bir ağızdan “Allah bereket versin. Allah bol yağmur versin.”

diye bağıır. Bu şekilde her eve uğradıktan sonra toplanan malzemeyi bir kadının evine götürür, kendilerine kömbe pişirtirirler ve bunu hep birlikte yerler (K.18, K.19, K.20).

Tarsus'un Damlama köyünde ve Mut'un Kumaçukuru köyü ile yine aynı ilçeye bağlı Yeşilyurt köyünde çocukların düzenlediği tören, diğer yerleşim birimlerindeki göre farklılık göstermektedir. Buna göre çocuklar, kevgi adı verilen içi oyulmuş kulplu bir su kabağının ya da bir helkenin ucuna ip bağlar ve bunu akşam olunca her evin bacasından aşağıya doğru sarkıtarak ev sahiplerinden yiyecek toplarlar. Daha sonra bu malzemelerle bir kadına çörek ya da pilav pişirttirip yerler (K.21).

İnceleme alanında çocuklar tarafından yapılan yağmur yağdırma törenlerinin özde aynı olmalarına karşılık birtakım uygulamalarda ufak tefek farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Törenlerin esas düzenlenme amacı yağmur istemedir. Halk arasındaki çocukların duasının kabul olacağına dair yaygın inanıştan dolayı onların yağmur yağdırma törenlerinden hemen sonra yağmurun başladığı söylenmektedir.

Bu törenlerdeki uygulamaların dinsel bir yanı bulunmamaktadır. Kaynağını genellikle İslâmiyet öncesi eski inanışlardan almış olan bu pratiklerin büyüsel nitelikli olduğu ve büyüünün taklit, benzetme ve temas kurallarına bağlı olarak yerine getirildiği görülmektedir. Bunları şu şekilde ele alıp inceleyebiliriz:

Çocukların yağmur yağdırmak amacıyla düzenlediği törenlerde kepçeden veya yayık tokmağından yapılmış kuklanın ya da eski kıyafetler giydirilmiş bir kişinin ev ev gezdirilip üzerine su dökülmektedir. İslatılan kukla ya da kişi, eski yağmur veya bereket tanrılarının tanınmaz hale gelmiş sembolleri olmalıdır. Bu şekilde olması istenilen olayın küçük ve temsili bir örneğini yapmak ve buna dilekte bulunulan tanrıyı da, yine temsili olarak, dahil ettirmek suretiyle isteklerin daha kolay gerçekleşeceğine inanılmaktadır (Boratav, 1993: 1223). Dolayısıyla bu uygulamaların çok eski yağmur ve bereket tanrılarıyla ilgili inanışların günümüzdeki kalıntıları olduğunu söyleyebiliriz.

İnceleme alanındaki bir yerleşim biriminde ise -Çömelek köyünde- bu kukla, gelin gibi süslenmekte ve kendisine "yağmur gelini" adı verilmektedir. Bunun da sebebi gelin ve kadının bereketin temsili olduğuna inanılmasıyla ilgilidir. Bu şekilde bolluk, bereket ve üreme simgesi olan gelinle yağmur yağdırma ritüeli iç içe girmiş bulunmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Artun, 2000: 42, 51).

Törenlerdeki bir başka uygulama ise evlerden yiyecek toplanmasının sona erdiği üçüncü gece, iki delikanlının iki evden birer sacayağı çalması ve bunu kırk taşla beraber bir kuyuya atmasıdır. Yer ocağında tencerenin ya da kazanın altına konulan bir mutfak gereci olan sacayağının yağmur yağdırma amacıyla kuyuya atılması, oldukça ilginç bir

pratiktir. Öte yandan O. Acıpayamlı'ya göre; yağmur yağışını sağlamak için taşın suya atılması, taş ile suyu temas ettirmekte; bu da her iki unsurun özelliklerinin karşı karşıya getirilmesini sağlamaktadır. Bir başka deyişle; taş suya ihtiyaç duyan kurak bir araziden alınmıştır. Bu durumdaki bir araziye ait taş parçaları, yağmurun bir parçası olan su ile temas haline getirilerek arazinin tamamının ıslanmasına yani yağmur yağmasına neden olunacaktır (Acıpayamlı, 1965: 236). Böylelikle küçük bir parça üzerinde yapılan etki, parçanın tamamına etki edecektir. Diğer taraftan taşın eski Türk topluluklarında yağmur yağdırma amaçlı kullanıldığı kaynaklardan edinilen bilgiler arasındadır. Çalışmamızın başında da değinildiği üzere, eski Türklerde “yat, yada vb.” adlar verilen ve yağmur, kar vb. yağdırmada kullanılan sihirli taşın büyük Türk tanrısı tarafından Türklere verildiğine inanılmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. İnan, 1986: 160). Günümüzde yağmur yağdırma törenlerinde taşın kullanılması da söz konusu eski inanışlarla ilgili olmalıdır.

Çocukların yağmur yağdırma törenlerindeki bir başka uygulama ise, çocuklardan birisinin kedi kılığına girmesi ve evlerden yiyecek istenmesi sırasında kedi taklidi yapmasıdır. Konuyla ilgili çalışmaları bulunan E. Artun'dan edindiğimiz bilgiye göre bu durum, kökü avcılık dönemlerine kadar uzanan vahşî hayvan kılığına girme ritüeli ile yağmur yağdırma ritüelinin bir araya geldiğini; avcılığa bağlı bereket ritüelinin tarıma bağlı bir bereket ritüeline dönüştüğünü göstermektedir (Artun, 2000: 51). Böylelikle eski inanışlar, yeni yaşam tarzına uyarlanarak bugün de varlıklarını korumaya devam etmiştir.

İçel'de çocukların her evin bacasından kevgi ya da helke sarkıtarak yiyecek toplamaları da büyüsel nitelikli bir uygulama olup belki de gökten inen rahmetin bir başka deyişle yağmurun farklı bir şekilde taklit edilmesi ve bu yolla yağmur yağacağına inanılmasıyla ilgilidir.

Yağmur yağdırma törenlerinde çocuklar tarafından hep bir ağızdan söylenen sözler ise, hareketlerin niteliklerini açıklamasının yanı sıra onları zaman zaman kuvvetlendirmeleri bakımından önem taşımaktadır (Acıpayamlı, 1965:247). Büyüsel uygulamalara eşlik eden bu sözler, inanışa göre yağmurun daha çabuk yağmasını sağlamaktadır.

Çocukların düzenlediği yağmur yağdırma törenleri de tıpkı birinci gruptaki yani bütün bir köy halkı veya büyük bir grup tarafından yapılan törenlerde olduğu gibi, toplu yemek yeme geleneğiyle son bulmaktadır.

Sonuç

İçel yağmur yağdırma törenleri, “bütün bir köy halkı veya büyük bir grup tarafından yapılanlar” ve “çocuklar tarafından yapılanlar” olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan birinci grupta yer alan törenlerde İslâmî esaslara bağlı uygulamalar ile ritüel kökenli bazı büyüsel uygulamaların iç içe girmiş olduğu görülmektedir. Çocukların yağmur yağdırma törenleri ise, ritüel işlevini kaybederek oyun ve eğlence karakterine bürünmekle birlikte büyüsel kimliğini de korumaya devam ettirmiştir. Her iki gruptaki büyüsel uygulamalar, büyüün taklit, benzetme, temas, kılık değiştirme özelliklerine dayalı olarak yerine getirilmektedir. Törenlerde İslâmiyet öncesi eski Türk inanışlarına ait çeşitli izlere rastlanmaktadır. Yağmur duası için su kenarına, ziyarete ya da bir mezar başına gidilmesi, kuyuya taş atılması, toplu yemek yenilmesi vb. uygulamalar, bizi eski Türklerde görülen tabiat kültü, atalar kültü, yada (cada) taşı ve toplu yeme içme gibi çeşitli inanç ve âdetlere kadar götürmektedir.

İnceleme alanında bugün de, ender de olsa, yağmur yağdırma törenlerinin düzenlendiği görülmektedir. Kurak dönemlerde yağmur yağdırma amaçlı yapılan bu törenlerde, hep birlikte hareket edilmesi, ortaklaşa yemek yenilmesi dolayısıyla topluluk içindeki birlik ve beraberlik duyguları pekiştirilmekte ve genç kuşakların bu geleneği öğrenmeleri yoluyla kültür aktarımı da sağlanmaktadır.

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak kişilerle ilgili bilgiler “adı, soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, öğrenim durumu, mesleği” sıralaması göz önünde bulundurularak verilmiştir.

- K.1: İbrahim Kurt, 1929, Nacarlı köyü / Tarsus, yok, bahçeci
- K.2: Düriye Tor, 1932, Çapar köyü / Mersin, ilkokul, ev hanımı
- K.3: İbrahim Bulut, 1925, Malaklar köyü / Anamur, okur-yazar, çiftçi
- K.4: Mehmet Toru, 1904, Lenger köyü / Bozyazı, yok, çiftçi
- K.5: Helime Gök, 1944, Çukurasma köyü / Gülnar, yok, ev hanımı
- K.6: Ali Arslan, 1939, Lenger köyü / Bozyazı, okur-yazar, çiftçi
- K.7: Senem Bayram, 1913, Kuzucubelen köyü / Mersin, yok, ev hanımı
- K.8: Bahar Gündoğdu, 1939, Köprübaşı mah. / Göksu / Mut, okur-yazar, ev hanımı
- K.9: Teslime Gündüz, 1944, Kumaçukuru köyü / Mut, yok, ev hanımı
- K.10: Hasan Hüseyin Kütük, 1929, Köprübaşı mah. / Göksu / Mut, okur-yazar, çiftçi
- K.11: Cennet Kizir, 1924, Arslanköy / Mersin, yok, ev hanımı
- K.12: Mehmet Kozak, 1925, Yenibahçe köyü / Silifke, yok, hayvancılık

- K.13: Fatma Şahin, 1940, Kumaçukuru köyü / Mut, ilkokul, ev hanımı
 K.14: Cafer Kahveci, 1925, Çağlarca köyü / Mersin, yok, bahçeci
 K.15: Fatma Tor, 1930, Çapar köyü / Mersin, yok, ev hanımı
 K.16: Nezihe Yılmaz, 1937, Buluklu köyü / Mersin, ilkokul, ev hanımı
 K.17: Nafiz Gezer, 1951, Yenibahçe Köyü / Silifke, lise, emekli
 K.18: Selvi Şimşek, 1937, Kaburgediği köyü / Tarsus, yok, ev hanımı
 K.19: Hüsne Gözütok, 1942, bilmiyor, yok, ev hanımı
 K.20: Cemile Bakır, 1914, bilmiyor, yok, ev hanımı
 K.21: Nariye Akbulut, 1934, Damlama köyü / Tarsus, yok, ev hanımı
 K.22: Ömer Çopur, 1949, Çömelek köyü / Mut, öğretmen okulu, emekli

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı (Orhan), 1965, “Türkiye’de Yağmur Duası-II”, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C.XXII, S.3-4, s.221-250.
- Acıpayamlı (Orhan), 1976, “Türk Folklor Ürünü Yağmur Duasıyla İlgili Yapı ve Fonksiyon Sorunları”, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Gelenek-Görenek ve İnançlar, Ankara, KB MİFAD Yayınları.
- Artun (Erman), 1992, “Tekirdağ Ritüelleri ve Balkanlardaki Varyantları”, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence, C.3, Ankara, KB HAGEM Yayınları.
- Artun (Erman), 2000, Adana Halk Kültürü Araştırmaları – I, Adana, Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Başgöz (İlhan), 1986, Folklor Yazıları, İstanbul, Adam Yayınları.
- Boratav (Pertev N.), 1993, “İstiska Mad.”, İslâm Ansiklopedisi, C.5 / 2, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.
- Erginer (Gürbüz), 1997, Kurban, Kurbanın Kökenleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Ritüelleri, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Frazer (James G.), 1991, Altın Dal, Dinin ve Folklorun Kökleri, C.I, Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul, Payel Yayınevi.
- İnan (Abdülkadir), 1986, Tarihte ve Bugün Şamanizm, 3. b., Ankara, TTK Basımevi.
- İnan (Abdülkadir), 1987, Makaleler ve İncelemeler, 2. b., Ankara, TTK Basımevi.
- Karadağ (Nurhan), 1978, Köy Seyirlik Oyunları, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ocak (Ahmet Yaşar), 1992, Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım), Ankara, TTK Yayınları.

Ünver (A. Süheyl), 1952, “Yağmur Taşı Hakkında”, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, C.IV, S.7, s.77-84.